

Sed meum non est magistrum docere Joslenum, minus autem reprehendere episcopum, qui magis me et alios peccantes redarguere et errantes corrigere debet. En **208** quantum vos timeo. Clausam habetis epistolam, qui de priore aperta male suspicatus estis. Nam ego quidem nihil in hoc aliud cogitavi, nisi quod ad diversos scribentem necesse est, juxta consuetudinem, epistolam cera non claudere (587). Jam et pro hoc quoque veniam peto.

EPISTOLA CCXXIV.

AD STEPHANUM PRÆNESTINUM EPISCOPUM (588.)
Malefacta Ludovici regis et injurias in Ecclesiam, episcopos, aliosque exponit.

1. Loquitur Jeremias ad Deum pro adversariis suis, ita dicens: *Recordare, Domine, quod steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, et averterem indignationem tuam ab eis; et infert: Propterea, inquit, da filios eorum in famem, et deduc eos in manus gladii (Jerem. XVIII, 20, 21).* Et adhuc alia in hunc modum æque gravia imprecatur illis. Quod propterea nunc apud vestram Reverentiam memorandum putavi, quoniam simile mihi aliquid cum

(587) Hinc in epistola 304: « Sigillum non erat ad manum. » Idem in epistola 402. Bernardi nomen et effigies sigillo impressa erant, ex epistola 284.

(288) Scripta anno 1143. — Stephanus Prænestinus, ad quem etiam epistola 219, ex Ordine Cisterciensi cardinalis ab anno 1140, mortuus anno 1144. Ernardus « Stephanum, totius modestiæ virum » appellat in libro secundo de Vita Bernardi, n. 49. Eundem laudat præter alios Joannes Sarisberiensis in Polycratici libro VI, cap. 24. Catalaunensem fuisse conjicimus ex hujus epistolæ numero 2.

(589) Quis fuerit rerum tum Ecclesiæ, tum politiæ status in Gallia sub hoc rege Ludovico Juniore, superioribus quidem epistolis 216-222 satis ostendit: præsentem vero in primis hispidam et luctuosam Ecclesiæ Gallicanæ faciem depingit. Idem testatur Otto Frisingensis Chronici libro VII, cap. 21, ubi ait: « Francia occidentalis rege suo amisso, sub illius filio Ludovico, qui adhuc superstes est, ob ipsius ac Theobaldi Blesensis comitis guerram tot prædiis ac incendiis perpressa est discrimina, quod nisi religiosorum, qui ibidem morabantur, meritis, orationibus et consilio nuper pacata fuisset, usque ad interuersionem deleta putaretur. » Ita Otto. Ecce religiosorum orationibus et consilio salutis Galliæ adscribitur. Quis enim dubitet mandum meritis, ut aiebat ille, stare Sanctorum? et cui dubium inter hos agmen duxisse Bernardum, communem quasi non Galliæ solius, sed et Europæ totius, ne dicam orbis, consiliarium et caduceatorem? ut ex Epistolis ejus quaaversum scriptis colligere licet. Cæterum, ut id obiter moneam, mirum videri possit unde Ludovicus ille Junior tam sit laudatus Historicis, quod affirmat Gordonus ad annum 1180. Certe si Bernardum, incorruptum utique judicem consulas epistolis citatis, et præsentem potissimum, dixeris non admodum fuisse laudabilem. Sed ita sunt mores hominum: pro affectu suo laudant et vituperant. Exempla non est cur longe petamus. Nam et hodie regum, principumque quorundam consilia, expeditiones, fœdera, aliaque facinora, quam dispares habent æstimatores ac judices! Alii quippe in laudis gloriæque argumentum trahunt quæ alii gravissime insectantur et damnant. Alii censent hujusmodi bella in Religionis et Ecclesiæ damnus geri, foveri hæreses, loca Deo dicata profanari, conculcari sacra, miseros

Propheta video accidisse. Vos enim scitis quomodo ego quoque pro Rege steterim in conspectu domini mei, corpore quidem absens, sed præsens spiritu, ut loquerer pro eo bonum. Bona siquidem pollicebatur. Nunc autem, ipso reddente pro bono malum, cogor contraria scribere. Pudet erroris, et falsæ spei quam de eo conceperam: et gratias ago quo pro eo simpliciter supplicans non fuerim exauditus. Putabam me deferre regi pacifico, et ecce invenior gravissimo hosti Ecclesiæ assentasse (589). Conculcatur apud nos sancta Ecclesia, turpiter ancillatur. Nam et electiones episcoporum prohibentur fieri; et sicubi id præsumptum a clericis fuerit, electus episcopari non sinitur. Denique sedet in tristitia Ecclesia Parisiensis, proprio destituta pastore et nemo est qui de substituendo alio mutire audeat.

2. Non sufficit spoliari bonis præsentibus domos episcopales: etiam in terras et in homines manus sacrilega circumquaque desævot, totius insuper anni ex eis sibi reditus vindicando. Vestra Catalaunensis fecit quidem electionem; sed qui electus est (590).

opprimi, Reipublicæ statum pessumdari, Ecclesiæ vigorem dignitatemque labefactari. Alios tamen invenies qui hæc mala dissimulent aut palliare noverint, eosque quorum opera et auspiciis hæc geruntur summis in cœlum laudibus vehant. Per hæc tamen debitam Ludovico, si quam deinceps adtiori ætate laudem meruit, detractum non imus. Forte enim, annis maturior, rebus præclare gestis prioris ætatis maculas eluit. Nam pluribus annis Bernardo superstes fuit: mortuus nimirum anno 1180. Quamvis recipiscentiæ indicia ipsi quoque Bernardo dedisse legam. Nam ita de eo Æmilius in Ludovico VII: « Rex (Ludovicus) magna et ira, et manu illatus » (nempe in Theobaldum comitem Blesensem) « Victoriacum, quod oppidum sub potestate Blesensis erat, captum diripuit. Profana sacraque loca sine discrimine incendiis, in æde principe ad mille quingentos puberes impubesque promiscue combusti, qui sanctitate templi salutem tecturi, ad ararum tutelam supplices confugerant. Mox se clloigens Rex ingenti dolore atque inde mœrore correptus, se afflictabat, neque solatis ullis sublevari poterat: cum divus Bernardus ad illum venit evocatus, quod in eo multum divinitatis eluceret: ac jam antea rege Crasso, quercuum (ut prædicabatur) secessuumque discipulus, et nullo præterea præceptore doctissimus, e solitudine in celebritatem ex umbra in solem, sanctitatem: eruditionemque importarat. Is tunc intromissus, ac reverendissime a Rege exceptus, cum ejus fletum conspiceret, causamque didicisset: Hæ, inquit, lacrymæ, nisi cito exarescant, exstinguere possunt Victoriacensis incendii memoriam. Tantum adde illis constantiam roburque, et ne sit velut muliebris ploratus; viriles ac verè regios animos gere. » Cæterum quæ de frustrata a Ludovico episcoporum electione hic dicuntur, manifesta sunt ex notis ad epistolam 219.

(590) Gaufridus Catalaunensis episcopus, de quo in epistola 66, mortuus anno 1142; in cuius locum electus Guido, de quo hic. Samsonem Remensem archiepiscopum, quod Theobaldo faveret, expulerant regii ministri, qui urbis ecclesias Sanctæ-Mariæ, Sancti-Remigii, Sancti-Nicasii deprædabantur, et suburbanum Sancti-Theoderici monasterium. Nulla hic mentio de Parisiensi episcopatu, in quo jam Stephano mortuo subrogatus erat Theobaldus.

ecce jam diebus multo debito honore frustratur, et scitis quam non absque gravi gregis dominici detrimento. Commisit Rex germano suo Roberto vices episcopi (591): et ille in cunctis terris rebusque Ecclesiæ potestative versans, et pro vice sua ubique haud segniter agens, infert cœlis quotidianas hostias, non plane pacificas, clamores pauperum, lacrymas viduarum, planctus orphanorum, gemitus compeditorum, sanguinem interfectorum. Verum angustus est malitiæ ejus ille episcopatus. Remensensem invadit, atque in terra sanctorum iniqua gerit, non clericis, non monachis, non sanctimonialibus parcens. Denique sanctæ Mariæ, sancti Remigii, sancti Nicasii, sancti Theoderici terras fructiferas, et villas populosas, ita in ore gladii devastavit, ut pene in solitudinem redegerit universas. Frequens in omnium auribus vox: *Hereditate possideamus sanctuarium Dei (Psal. LXXXII, 13).* Sic Rex emendat quod in Ecclesiam Bituricensem Herodiano juramento commisit.

3. Præterea Rex, nobis quidem non parum laborantibus, pacem cum comite Theobaldo fecerat; firmæ, ut putavimus, amicitiaæ fœdus inierat; et ecce occasiones quaerit quomodo recedat ab amico. Atque hoc grande crimen quod impingitur Comiti, quia cum baronibus Regis de liberis suis contrahit matrimonia (592). **209** Suspecta est illi dilatatio charitatis, nec se putat regem, si se amaverint principes. Conjiciat prudentia vestra quid animi erga subditos gerat, qui de odio atque discordia, si fuerit inter suos, se æstimat fortiosem. Videat et perpendat si est hic homo a Deo, qui in suorum magis mutua similitudine quam charitate confidit, cum charitas sit Deus (*I Joan. IV, 8*): quod minime faceret, si sapientiam illius haberet qui ait: *Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio (Cantic. VIII, 6).* Propterea ergo pacis conventiones et constitutiones manifeste transgreditur: nec tenet pacta sua, quæ distinxerunt labia sua. Denique revocavit in domum suam, et ad consilium suum virum adulterrum et excommunicatum (593), quem ex constituto ejecerat; et pro exercenda majori malitia, aliis multis nequam æque excommunicatis, perjuriis, incendiariis, homicidis, Rex et advocatus Ecclesiæ adversus Ecclesiæ (quod non est dubium) amatorem et defensorem denuo sociatur, juxta illud propheta: *Si videbas furem, currebas cum eo, et cum adulteris portionem tuam ponebas (Psal. LXIX, 12).*

4. Ad hæc cogit suo more episcopos ad maledicendum benedicendis, et iterum benedicendum maledicendis: et quoniam non obtemperatur pro suo

(591) Vide epistolam 222, n. 1.

(593) Vide epistolam 222.

(593) Scilicet Radulfum. Vide epistolam 216 et sequentes.

(594) Joannes Besly in Historia Gallica comitum Pictaviensium, pag. 145, sic explicat hunc gradum consanguinitatis inter Ludovicum VII et Eleonoram ejus conjugem, Guillelmi comitis Aquitanici filiam, ut Aldeardis Eleonoræ proavia soror fuerit uxoris

PATROL. CLXXXII.

libitu sibi, circuit mare et aridam, ut inveniat jura tores, quorum perjuriis, quos fortassis Deus conjungit, per homines separentur. Qua fronte, obsecro, tantopere aliis præscribere de consanguinitate laborat, homo cum sua (quod palam est) tertio ferme consanguinitatis gradu permanens consobrina? (594) Et quidem inter filium comitis Theobaldi, et comitis Flandrensis filiam; et item inter comitem Suessionensem, et filiam comitis Theobaldi, si consanguinitas sit, nescio: scienter enim illicita matrimonia nec laudavi unquam nec laudo: sed sciatitis vos, et sciat dominus meus, prohibere horum nuptias, si quo modo conjungi fas fuerit, exarmare Ecclesiam est, et multam illi subtrahere fortitudinem. Neq̄ aliam puto adversantium ipsis nuptiis intentionem, nisi ut in terris præfatorum principum non possint habere refugium quicumque audebunt contradicere schismati quod minantur. Hucusque zelus meus, Non possum enim ego emendare quod potui redarguere: potui et commonere eum qui possit. Zelus domini mei faciet hoc. Ipsum duxi necessarium in magno Ecclesiæ labore atque periculo compellendum; et per nullum dignitatem quam per vos, qui ejus lateri et spiritui adhæretis. Apud quem, quæso, habete me excusatum, quod Rege mutato mutaverim stylum, qui ad ipsum Deum Dei prophetam dixisse scitis: *Cum viro innocente innocens eris, et cum perverso perverteris (Psal. XVIII, 26).*

EPISTOLA CCXXV (595).

AD DOMINUM EPISCOPUM SUESSIONENSEM (596).

Hortatur ad studium pacis.

Laboravimus, sed de profectu adhuc quæstio est. Seminavimus multum, sed intulimus parum. Fate-mur nos eguisse vestra opera et præsentia. Verum quod eam non requisivimus in tanta necessitate, per amicum communem Sancti-Dionysii abbatem docebimini. Nunc itaque ne de cætero dissimuletis, sed secundum sapientiam vobis a Deo datam studeatis quæ ad pacem sunt, monemus sanctam sollicitudinem vestram. Nam rogandus non estis pro tali re, qua utique constat non modo valde honorificari ministerium vestrum, sed et turpari admodum si negligitis. In indicta celebritate apud Sanctum-Dionysium speramus videre vos (597).

210 EPISTOLA CCXXVI (598).

AD LUDOVICUM REGEM FRANCORUM.

Bernardus et Hugo queruntur de pertinacia regis in male captis: irritos esse suos in concilianda pace labores non sine regni ejus exitio dolent.

Ludovico Dei gratia illustri regi Francorum et

Humberti II comitis Maurianensis, proindeque matertera Adelæ, quæ fuit Ludovici regis mater.

(595) Scripta anno Christi 1143.

(596) Joslenum.

(597) An indictus regni optimatum conventus? an Indicti celebritas, quæ mense februario in festo dedicationis apud Sanctum-Dionysium colitur, ipso die sancti Mathiæ?

(593) Scripta anno Christi 1143.

duci Aquitanorum, Hugo Autissiodorensis qualiscunque minister, BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, diligere justitiam, et iudicare terram sapienter.

1. Diu est quod egressi de domibus nostris, expositis propriis utilitatibus pro pace vestra et regni fideliter, sicut nobis Deus est testis, laboramus. Tristamur autem quod aut nullum aut exiguum nostri laboris fructum adhuc tenemus. Adhuc pauperes clamant post nos, adhuc terra vadit quotidie in desolationem. Queritis quæ terra? Vestra, non alia. Intra regnum enim, et contra regnum vestrum ista omnia mala perpetrantur. Nam sive amici, sive inimici vestri sint qui de guerra ista pauperantur, captivantur, conteruntur; non aliunde quam de regno vestro sunt. In quo manifeste immine jamjamque videtur sermo Salvatoris dicentis: *Omne regnum in seipsum divisum desolabitur* (Luc. xi, 17). Huc accedit quod ipsi divisores et desolatores vos constituerunt sibi hujus nequitiae caput et principem quem præcipue debuerant metuere defensorem, et sentire ultorem. Nos autem credebamus vos tactum a Deo et illuminatum tantam illorum nequitiam advertisse, et errorem vestrum agnovisse; et cupere omnino consiliis sanioribus a laqueo isto retrahere pedem.

2. Cæterum ab hac spe pene dejecit nos colloquium illud habitum nuper inter nos apud Corbolicum. Scitis enim quomodo et quam irrationabiliter (ut pace vestra dixerimus) a nobis tunc recessistis. Unde factum est quod sermonis illius, qui vobis in dicto nostro displicuit, reddere ad liquidum rationem pro vestra nobis turbatione non licuit: quam si expectare placito corde dignaremini, forsitan cognovissetis et vos quod nil vobis indecens aut importabile dictum fuisset, secundum quod jam res vestra processit. Nunc autem sine causa turbatus, turbatos nos et confusos, et quid faciamus dubios anxiosque tenetis, homines qui vobis bona cupiunt et querunt. Quod non est aliud, nisi quia fraus iniquorum, et rumusculi parum scientium hominum, dicentium malum bonum, et bonum malum, conturbant vos. Verum nos, etsi conturbati, non tamen omnino desperati de auxilio Spiritus, quem vestrum animum salubriter super mali præteritis concussisse persensimus, adhuc stamus et expectamus ut redeatis ad cor, et quod prudenter cepistis, efficaciter compleatis. Hujus rei gratia misimus fratrem charissimum nobis Andream de Baldemento (599), qui vobis ista plenius viva voce insinuet, et quidquid

(599) Andreas iste celebris fuit, variisque negotiis adhibitus. Subscribit primariis litteris abbatiæ Caricampi in Spicilegio tomo II, pag. 329; et cum Bernardo testis habetur concordie inter Ludovicum Juniores et Algrimum Aurelianensem archidiaconum initie Chesnii tomo IV, pag. 764. In traditione ecclesiæ de Veteri-Creccio, per Buchardum Meldensem episcopum anno 1122 facta monasterio Sancti-Martini de Campis, fit aliarum etiam rerum donatio per Stephanum Rorici filium, « Theobaldo comite præsentem, domno Andrea de Baldemento laudante ea quæ ad eum pertinebant. » Idem Andreas inter-

ad hæc respondere placuerit, fideliter renuntiet nobis. Si autem persistitis, quod absit! non acquiescere sanis consiliis, mundi nos sumus a sanguine vestro: Deus non permittet Ecclesiam suam sive a vobis sive a vestris diutius conculcari.

EPISTOLA CCXXVII (600).

AD EPISCOPUM SUESSIONENSEM (601).

Opem episcopi perquam sollicite et ardentem implorat.

Semper quidem egui officiis amicorum, homo nimirum mente semper et corpore miserandus: sed nunc ~~211~~ maxime opus et tempus miserendi, cum, urgente conscientia et aggravata manu Domini super me, duro me carceri mancipav (602) durus judex in memetipsum. Si adhuc pater estis (nam fuisse vos fateor), sentiat filius, et ille filius, in quo usque ad hanc diem filialis erga vos affectus non tepuit. Scio, scio difficile posse extorqueri clamam de manu Herculis: et ideo multum insto, quia rem peto difficilem. At quanto difficilius, tanto violentior ad promerendam redhibitionem. Grandis me fatebor beneficii debitorem, grandis prorsus, si obtinero. Nec ignoro dare quam accipere beatius esse (Act. xx, 35): sed cedo necessitati, occurro periculis, angustiis consulo, honesti plane nunc aut dissimulato aut in memor. Cedens itaque honorabiliorem vobis, ut dignum est, partem, mihi verecundiorem assumo, non modo ad accipiendum inverecundior, sed et importunior ad petendum. Peto ergo suppliciter, peto instanter, peto opportune, importune. Nec enim illud peto, quod vos non doceat dare, aut me postmodum poeniteat accepisse: etsi ita petere modo minus me deceat. Nam si liberatis pauperem a potente, in hoc nobis multum præstabit, vobis plurimum. Eia, monstravimus affectum, rem vos scitis, fructum præstolantur afflicti.

EPISTOLA CCXXVIII.

AD PETRUM CLUNIACENSEM ABBATEM, CONQUERENTEM QUOD EI NON RESCRIBERET (603).

Reverendo patri et domino PETRO, Dei gratia Cluniacensium abbati, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, se ipsum quantulus est.

1. Itane joculari libet? Dignanter sane atque amabiliter: sed si ita luditis ut non illudatis. Nolite mirari hoc. Nam suspectum id mihi facit vestra ipsa tam subita et inopinata dignatio. Non enim multum temporis est, quod scribens ad vos debita reverentia vestram Magnitudinem salutavi, et non respondisti mihi verbum. Nec multo ante rursus scripseram ad vos ex urbe Roma, et nec tunc quidem vel unum

fuit concilio Trecensi anno 1128, ex prologo Regulæ Templariorum. Confer epistolam 284.

(600) Scripta eodem anno.

(601) Joslenum, de quo supra.

(602) Id est monasticæ reclusioni et solitudini, de qua in epistola sequenti, n. 2.

(603) Manricus in Annalibus ad annum 1135, cap. 3, existimat hanc epistolam scriptam esse anno 1135; sed ordo epistolarum qualiscunque repugnare videtur. Et certe si conferatur cum epistola sequenti, a Petro Venerabili istius occasione rescripta, manifestum fiet hanc fuisse scriptam post Lingonensis

iota recepi. Modo miramini quod revertenti nuper de Hispania nugæ meas denuo ingerere non præsumpsi? Quod si culpa est quacunque ex causa non scripsisse, sine culpa profecto non erit noluisse, ne dicam contempsisse rescribere. En in quo pro me faceret justitia (quia id a me flagitatis), nisi mallen occurrere gratiæ redeunti, quam retardares eam mihi, dum vel me inutiliter excusare volo, vel alium accusare. Sed hoc dixi, ne quid clausum in mente retinerem quod ore non promerem, quod id vera recuset amicitia. De cætero quia charitas omnia credit (I Cor. xiii, 7), jam omnis suspicio de medio fiat. Gaudeo quod recalulistis prisce amicitie recordari, et vel læsum revocare amicum. Libenter redeo revocatus. Felix qui revocor. Nullarum jam memor sum injuriarum (604). Enego, qui fueram vestræ profecto Sanctitatis servus, et nunc, et ante, gratias ago: optime locatus sum, intimum vobis denuo factus, sicut dignamini scribere. Si forte in teperam, ut arguitis, haud dubium quin velociter recalescam, fatus vestræ visceribus charitatis.

2. Et nunc quod placuit scribere, obviis manibus suscepi. Legi avide, libenter relego, et placet sæpius repetitum. Placet, fateor, jocus. Est enim et jucunditate gratus, et serius gravitate. Nescio siquidem quo modo inter jocandum ita disponitis sermones vestros in iudicio, ut et jocus levitatem non redoleat, et auctoritas conservata hilaritatis non minuat gratiam. Porro auctoritas ita servatur, ut illud sancti viri merito ~~212~~ vobis possit aptari: *Si quando ridebam, non credebant mihi* (Job xxix, 24). Eia rescripsimus vobis, et puto jam jure exigimus ampliora quam promisistis. Dignum est ut sciatis quæ penes nos sunt. Decretum est mihi ultra non egredi monasterio, nisi ad conventum abbatum Cistercium semel in anno. Hic fultus orationibus vestris, et benedictionibus consolatus, paucis diebus, quibus nunc milito, exspecto donec veniat immutatio mea

electionis turbas, quæ anno 1138 contigere, ut supra ad epistolam 164 dictum est. Sic enim respondet Venerabilis Petrus: « Quando exstingui vel obrui poterit sincerus erga vos et ignitus mei pectoris affectus quibuslibet sinistri rumoris rivulis, cum nec aquæ multæ decimarum potuerint eum extinguere, nec impetus Lingonensium fluminum obruere? » Imo in extrema, quam omisimus, prædictæ epistolæ parte idem Petrus meminit translationis Alcorani, postea S. Bernardo a se nuncupatæ, quæ testante Bibliotheca Cluniacensi facta est anno 1143, ad quem hanc epistolam referre visum est.

(604) Non est magnopere laborandum in detegendis injuriis, de quibus hic mentio. Nam istud ex sale et lepore quodam urbano ac familiari dici contextus utriusque epistolæ, hujus nimirum et sequentis, satis superque declarat. Scio quidem nonnullas controversiarum causas inter utrumque sanctum emeruisse, Lingonensem videlicet electionem, de qua ad epistolam 164, exemptionemque decimarum: sed usque ad injuriæ nomen devenisse nunquam consenserim. Quod spectat ad decimas, Innocentius in Galii moram faciens anno 1132, cognita Cisterciensium inopia, ipsis ab omnibus decimas relaxari præcepit. Hoc privilegium Cluniacenses inter alios ægre admodum tulere. Hinc locus datus querelis,

Propitius sit mihi Deus, ut non amoveat orationem vestram et misericordiam suam a me. Fractus sum viribus, et legitimam habeo excusationem, ut jam non possim discurrere ut solebam. Sedebo et silebo, si forte experiar quod de plenitudine intimæ suavitatis sanctus propheta eructat: *Bonum est, inquiens, expectare Dominum in silentio* (Thren. iii, 26). Et ne solus videamini mihi lusisse, puto jam non audebitis me de hoc silentio meo reprehendere, et more vestro appellare soporem quod, ut puto, congruentius ac magis proprie sanctus Isaias cultum justitiæ nominat (Isa. xxxii, 17), et de quo legitis in hoc ipso propheta, dicente Domino: *In silentio et spe erit fortitudo nostra* (Isa. xxx, 15). Commendate me orationibus sancti conventus Cluniacensis, salutato prius ex me servo omnium, si dignum judicatis.

EPISTOLA CCXXI.

PETRI VENERABILIS AD BERNARDUM ABBATEM (605).

Bernardi litteris humanissime respondet, simulque causas dissensionum inter Cluniacenses et Cistercienses exponit.

Singulari veneratione colendo, totis charitatis brachiis amplectendo, individuo cordis mei hospiti, domno BERNARDO Claræ-Vallis abbati, frater PETRUS humilis Cluniacensium abbas, salutem, ad quam suspirat, æternam.

1. Quoniam tam dulcibus et jucundis amici litteris, quibus et ipse jucundus et citus occurrere debuissim, tardus rescriptor occurro: mirabitur fortassis solers Sanctitas vestra, et segnitiei vel contemptui, ut timeo, deputabit. Sed absit utrumque! nec absit tantum, sed prorsus utrumque abest: eum fere nihil unquam, quantum ad litteras pertinet, vel libentius susceperim, vel studiosius legerim. Tarditatis causa ex parte exstitit lator earum, qui Cluniacum veniens, nec me ibi inveniens, cum ipse non valde remotus, hoc est Marciniaci (606), essem, lit-

quas Petrus abbas apud Innocentium primo, deinde apud Haimericum modeste exposuit, imo et apud Patres Cistercienses in capitulo generali congregatos: quos cum nonnihil exinde turbatos comperisset, idem anno sequenti ad eosdem litteras dedit excusatorias, quibus charitas sarta tecta custodiretur. Quid tamen in consequentibus adversus Cistercienses a Gigniacensibus monachis patratum sit, dicitur in notis ad epistolam 283. Porro cum desiderari videatur illa Petri Cluniacensis epistola, quæ huic scribendæ occasionem dedit; non ab re fuerit aliam ab ipso subinde rescriptam in litterarum S. Bernardi serie subjicere, quo omnibus veræ et christianæ amicitie cultoribus, maxime religiosis, absolutissimum exemplar proponatur, nobile scilicet istud par amicorum, S. Bernardum dico et Venerabilem Petrum cardinali Baronio adeo commendatum, ut « sanctitate, quæ per dilectionem operatur, Bernardo non impari esse » pronuntiaverit. Alias ejusdem argumenti vide si lubet apud ipsum Petrum, libri primi epistolam 28, et libri quarti epistolam 46.

(605) Hæc epistola, scripta anno Christi 1143, est 17 libri quarti. Exstat alia ejusdem argumenti in libro primo, nempe epistola 28.

(606) Marciniacum, virginum cœnobiū ad Ligerrim, a sancto Hugone abbate Cluniacensi fundatum.